

SVENSK EXEGETISK ÅRSBOK
86

På uppdrag av Svenska Exegetiska Sällskapet
utgiven av Blaženka Scheuer

Lund 2021

Redaktionskommitté:

Utgivare och redaktör: Blaženka Scheuer (blazenka.scheuer@ctr.lu.se)

Redaktionssekreterare: David Davage (david.davage@altutbildning.se)

Recensionsansvarig: Gunnar Samuelsson (gunnar.samuelsson@lir.gu.se)

Tobias Hägerland (tobias.hagerland@lir.gu.se)

Mikael Larsson (mikael.larsson@teol.uu.se)

Rikard Roitto (rikard.roitto@ehs.se)

Miriam Sellén (miriam.sellen@teol.uu.se)

Lena-Sofia Tiemeyer (l.s.tiemeyer@abdn.ac.uk)

Prenumerationspriser:

Sverige: SEK 200 (studenter SEK 100)

Övriga världen: SEK 300

Frakt tillkommer med SEK 100. För medlemmar i SES är frakten kostnadsfri.

SEÅ beställs hos Svenska Exegetiska Sällskapet via hemsidan, eller hos Bokrondellen (www.bokrondellen.se). Anvisningar för medverkande återfinns på hemsidan eller erhålls från redaktionssekreteraren (david.davage@altutbildning.se). Manusstopp är 1 mars.

Tidskriften är indexerad i Libris databas (www.kb.se/libris/), samt ATLA Religion Database®, publicerad av the American Theological Library Association, 300 S. Wacker Dr., Suite 2100, Chicago, IL 60606, e-mail: atla@atla.com, webb: www.atla.com och Religious and Theological Abstracts.

Omslagsbild: Adobe Stock 279358022, standardlicens

Design: David Davage

Tryckt med bidrag från Samfundet Pro Fide et Christianismo
(kyrkoherde Nils Henrikssons stiftelse)

Svenska Exegetiska Sällskapet
c/o CTR Lux Lunds Universitet
Box 192 Att: Blaženka Scheuer
22100 Lund

www.exegetiskasallskapet.se

ISSN 1100-2298

Lund 2021

Tryck: Bulls Graphics, Halmstad

Innehåll

EXEGETISKA DAGAR 2020

Exegetiska föredrag

<i>Nässelqvist, Dan</i> , Aural Clues as Guides to the Interpretation of New Testament Texts	1
<i>Vayntrub, Jacqueline</i> , Hearing the Voice of Biblical Poetry	20
<i>Wikander, Ola</i> , L's and S's in the Land of Israel: 'Ereš Yiśrā'el, Jeremiah 10:11, Isaiah 1:5, and Lateral and Breathy Snake Killing	39

Pedagogiska föredrag

<i>Davage, David, Tobias Hägerland, Blaženka Scheuer och Åke Viberg</i> Att undervisa i exegetik under pandemin: några praktiska reflektioner	73
--	----

ARTIKLAR

<i>Cook, John Granger</i> , Paul, σκύβαλα, and the Boscoreale Cups	83
<i>Eidevall, Göran</i> , Bertil Albrektson in memoriam (1929-2021)	109
<i>Landgren, Martin</i> , Vad spelar det för roll att Paulus är förundrad? Galaterbrevet 1:6 i ett klassiskt epistolärt perspektiv	113
<i>Sanfridson, Martin</i> , Are Circumcision and Foreskin Really Nothing? Re-Reading 1 Corinthians 7:19 and Galatians 5:6; 6:15	130
<i>Wasserman, Tommy</i> , A New Leaf of Constantine Theologites the Reader's Lectionary in Uppsala University Library (Fragm. ms. graec. 1 = Greg.-Aland L1663)	148

RECENSIONER

<i>Bautch, Richard J., Joachim Eck och Burkard M. Zapff. Isaiah and the Twelve: Parallels, Similarities, and Differences</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	167
--	-----

Bezzel, Hannes, <i>Saul: Israels König in Tradition, Redaktion und früherer Rezeption</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	170
Bezzel, Hannes och Reinhard G. Kratz. <i>David in the Desert: Tradition and Redaction in the "History of David's Rise"</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	174
Brosius, Maria, <i>A History of Ancient Persia: The Archaemenid Empire</i> (Dag Oredsson)	178
Charlesworth, James H. (red.), <i>The Unperceived Continuity of Isaiah</i> (Stefan Green)	180
Frevel, Christian, <i>Medien im antiken Palästina</i> (Stig Norin)	184
Koenig, Sara M., <i>Bathseba Survives</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	189
McKnight, Scot och B. J. Oropeza (red.), <i>Perspectives on Paul: Five Views</i> (Mikael Tellbe)	192
Moore, Stephen, <i>Gospel Jesuses and Other Nonhumans: Biblical Criticism Post-Poststructuralism</i> (Joel Kuhlin)	196
Sander, Paul J. <i>Alternate Delimitations in the Hebrew and Greek Psalters: A Theological Analysis</i> (David Davage)	200
Satran, David, <i>In the Image of Origen: Eros, Virtue, and Constraint in the Early Christian Academy</i> (Carl Johan Berglund)	204
Thiede, Barbara, <i>Male Friendship, Homosociality, and Women in the Hebrew Bible: Malignant Fraternities</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	208
Weber, Beat, <i>Werkbuch Psalmen. I: Die Psalmen 1 bis 72; II: Die Psalmen 73 bis 150; III: Theologie und Spiritualität des Psalters und seiner Psalmen</i> (David Davage)	212

Recensioner

RICHARD J. BAUTCH, JOACHIM ECK OCH BURKARD M. ZAPFF
Isaiah and the Twelve: Parallels, Similarities and Differences
BZAW 527, Berlin: de Gruyter, 2020, inbunden, vi + 281 sidor, 952 kr,
ISBN: 9783110705737

Denna samlingsvolym, resultatet av en internationell forskningskonferens vid det Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt 2018, innehåller 13 artiklar. Elva utav dessa bidrag är skrivna på engelska medan två är författade på tyska. Konferensen ämnade undersöka två relaterade frågeställningar: 1) Huruvida Tolvprofetboken och Jesajaboken har gemensamma drag; samt utifrån detta 2) hur kan vi bäst förstå och förklara dessa likheter?

Franz Sedlmeier diskuterar likheter och skillnader mellan Hosea- och Jesajaboken och visar att likheter finns inom ramen för kultpolemik. Han förkastar dock möjligheten att de historiska profeterna Hosea och Jesaja haft kontakt med varandra. De kontaktpunkter som finns ligger i stället på den redaktionella boknivån: Hoseabokens tradenter, snarare än profeten själv, knöt an till och vidareutvecklade Jesajas och Amos budskap.

Uwe Becker särskiljer även han mellan de delar av profetböckerna som härrör från de historiska profeterna och de som är författade av senare redaktörer. Mer specifikt vidhåller han att de texter i Jesajaboken som, liksom liknande texter i Amosboken, kritiserar sin omgivning för att ha begått sociala orättvisor, inte härstammar från profeterna själva utan återfinns i de senare textlager. I likhet med Sedlmeier vidhåller han att likheterna är skapade av redaktörerna och inte av profeterna själva.

James Nogalski vidhåller att likheterna mellan Sef 3:11–20 och Jes 40–66 i deras respektive porträtt av Sion tyder på att böckernas tradenter var medvetna om varandra. Båda texterna uppmanar till exempel Sion att glädjas, och båda framställer Gud som en krigare som för Sions

skull strider mot främmande makter. Det finns dock även stora skillnader böckerna emellan, i synnerhet när det gäller personifieringen av Sion. Det är bara i Jesaja som Sion framställs relationellt som mor och hustru, emedan Sefanjas återuppygga Sion utmålas som en skadad och ödmjuk grupp av människor.

Burkard M. Zapff hävdar att det finns mycket få tematiska likheter mellan Jes 40–66 och Tolyprofetboken. Den babyloniska exilen, som enligt Zapff innehar en nyckelfunktion i Jes 40–55, saknar större betydelse i Tolyprofetboken. Detsamma gäller polemiken mot avgudar och framställningen av Gud som universums skapare. På de få ställen där dessa motiv återfinns i Tolyprofetboken handlar det snarare om senare redaktörer som sekundärt har införlivat Jesajaniska motiv i Tolyprofetboken.

Richard Bautchs bidrag diskuterar de allusioner som finns mellan Sak 11 och i synnerhet Jes 10:16–19 och 10:33–34, men också Neh 10 och Jer 11:1–7, samt Hes 34:1–31 och 37:15–28. Dessa allusioner till de tre stora profetböckerna – Jesaja, Jeremia, och Hesekiel – gör Sak 11 till ett intertextuellt praktexempel.

Todd Hibbard vidareutvecklar samma tema när han undersöker förhållandet mellan det avslutande kapitel 14 i Sakarja och de avslutande kapitlen 56:1–8 och 65–66 i Jesaja. Till skillnad mot många forskare, som vidhåller att likheterna mellan dessa texter påvisar samröre mellan de olika tradenterna, ser Hibbard skillnaderna som mer betydelsefulla. Även om båda textsamlingarna understryker Guds triumf över världens länder och Jerusalems glorifiering, framställer de dessa teman på olika sätt. Hibbard drar slutsatsen att även om det är fullt möjligt att Jesaja kan ha influerat Sak 14 är framställningen i Sak 14 unik.

Christopher Hays artikel innehåller material som han vidareutvecklar i sin monografi *The Origins of Isaiah 24–27*. Här analyserar han särskilt förhållandet mellan Jes 24–27 och Sefanja. Hays argumenterar för att de stora lexikala och tematiska likheter som återfinns mellan de båda texterna bör förstås som ett tecken på de skrevs vid samma tid-

punkt, närmare bestämt under Josias regeringstid på sexhundratalet f.Kr. Det är, enligt honom, även troligt att vi har att göra med samma författare.

Joachim Eck undersöker den funktion som motivet "Guds ofrukt-samma vingård" i Jes 5:1–7 fyller in den vidare kontexten i kapitel 1–12. Han visar hur denna bild av Guds straff och rättvisa gradvis omarbetas, först i andra delar av Jesajaboken (Jes 7:23–25; 27:2–6) och senare även i Mik 1 och 7:1–20. Vissa av dessa yngre texter framhäver Guds suveränitet och betonar nödvändigheten att underkasta sig Guds auktoritet, emedan andra texter istället framhåller möjligheten att bot och bättring kan leda till Guds välsignelse.

Carol Dempseys artikel analyserar de olika bilderna av Guds kungavärdighet och mänskligt ledarskap som finns i Jesajaboken och Tolvprofetboken. Dessa bilder är varierade och står ofta i konflikt med varandra. Tillsammans bildar de dock ett kalejdoskop som trots sin mångfald har gemensamt att våld och makt är framträdande drag. Dempsey avslutar sin artikel med att vädja till sina läsare att inte anamma dessa aspekter utan reflektion och att välja mindre androcentriska modeller för ledarskap.

Archibald van Wieringen undersöker det budskap som de så kallade "oraklerna mot nationerna" i Jesaja, Amos, och Sefanja söker att förmedla. Han vidhåller att även om dessa orakel på ytan adresserar främmande nationer är de ytterst tänkta att läsas av invånarna i Juda/Jerusalem i en anda av självreflektion. Folkens förkastliga handlingar som kritiseras i oraklerna begås även av Guds egendomsfolk.

Hugh Williamson isolerar fyra olika, kronologiska varianter av motivet "Herrens Dag" i Jesaja och Tolvprofetboken. Motivet var först ett uttryck för Guds strid och seger mot Israels fiender. Det omvandlades senare till ett mer självkritiskt uttryck för Guds straff över Israel. Ännu senare blev motivet kopplat till specifika historiska skeenden, som till exempel Guds straff över Babylon, för att i slutändan bli ett eskatologiskt uttryck för Guds framtida skipande av rättvisa gentemot Israels förtryckare.

Det sista bidraget, av den katolske biskopen Rudolph Voderholzer, framhäver exegetikens roll för kyrkan idag, och hur viktigt det är att tro baseras på historiska skeenden. Denna artikel passar inte riktigt in i samlingen, men har troligtvis inkluderats för att den avslutade konferensen. Boken avslutas av en sammanfattning och utvärdering av Joachim Eck.

Detta är en värdefull volym som har lärt mig mycket. Ibland känns boken litet gammeldags då många forskare diskuterar de historiska profeterna och vidhåller att vi kan urskilja deras *ipsissima verba*, till skillnad från mycket forskning idag som är fokuserad på de profetiska böckerna, deras budskap och gradvisa uppkomst. Det är dock en skam att bara finns en kvinna bland de tretton forskarna. Kvinnliga forskare som arbetar med båda profetböckerna växer naturligtvis inte på träd, men namn som Judith Gärtner och Patricia Tully dyker upp utan problem.

Lena-Sofia Tiemeyer, Örebro teologiska högskola

HANNES BEZZEL

Saul: Israels König in Tradition, Redaktion und früherer Rezeption

FAT 97, Tübingen: Mohr Siebeck, 2015, inbunden, xii + 303 sidor, 1028 kr,

ISBN 978-3-16-153684-7

Denna noggrant utformade, välundersökta och välskrivna *Habilitationschrift* från Friedrich-Schiller-universitetet i Jena är ett gediget redaktionskritiskt arbete. Bezzel undersöker hur Saulsgestalten gradvis har förändrats och skrivits om i dess tidiga receptionshistoria. Arbetets tyngdpunkt ligger helt och hållet på den *litterära* utvecklingen av Saulsporträttet – den som vill läsa om den *historiske* Saul hittar ingenting av värde här.

Bezzel konstruerar sin studie i omvänd ordning, såtillvida att han börjar med de senaste texterna och arbetar baklänges. När det gäller bibeltexterna i 1–2 Sam är detta dock lättare sagt än gjort, med tanke på deras troligen mycket komplicerade gradvisa framväxt. Det är brukligt att tala om tre stora texttraditioner: ”Arkberättelsen” (1 Sam 4:1b–7:1; kanske även 2 Sam 6), ”Davids väg till makten” (1 Sam 16–2 Sam 5)